

ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ УЧНІВ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ

Шовкова Анна Олександрівна
м. Полтава

Анотація. У статті розглянуто основні підходи до визначення поняття здоров'язбережувальні компетенції. Висвітлено сутність когнітивного, особистісного, діяльнісного компонентів здоров'язбережувальних компетенцій особистості, описано принципи та умови їх формування.

Ключові слова: здоров'язбережувальні компетенції, майбутній інженер-педагог.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку системи освіти України перед будь-яким навчальним закладом стоїть завдання не лише сформувати певні знання, вміння та навички, а й навчити відповідальному ставленню до власного здоров'я та здоров'я оточуючих. Ще Жан Жак Руссо наголошував, що перед тим, як зробити дитину розумною та кмітливою, необхідно зробити її здоровою. Саме тому, враховуючи підвищення рівня кількості захворювань серед молоді, виникає необхідність формування здоров'язберігаючих компетентностей у майбутніх викладачів професійної освіти як суб'єкта освітнього процесу.

Розвиток здоров'язберігаючих компетентностей майбутніх викладачів професійної освіти є запорукою успішної педагогічної взаємодії та орієнтує учнів професійно-технічних навчальних закладів на здоровий спосіб життя, вдосконалення особистості, зміцнення організму.

Метою статті є аналіз поняття «здоров'язберігаючих компетенцій», визначення основних компонентів та принципів формування здоров'язберігаючих компетенцій майбутніх викладачів професійної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання здоров'язберігаючої компетентності як однієї зі складових компетентностей збереження та зміцнення здоров'я розкриваються в працях І. Анохіна, І. Зімяня, Д. Воронін, Н. Тамарська, А. Хуторський, В. Сергієнко, Л. Грицюк, О. Савченко, В. Омельченко та дослідженнях у галузі підготовки педагогів до реалізації здоров'язбережувальної діяльності Н. Абаскалова, О. Алексеєва, Г. Мещерякова, І. Ніколаєва.

В літературі зустрічається декілька визначень терміну «здоров'язберігаюча компетентність».

І. А. Анохіна розглядає здоров'язбережувальну компетентність як готовність самостійно вирішувати завдання, пов'язані з підтримкою, зміцненням та збереженням здоров'я, як свого, так і оточуючих [2].

Суть поняття здоров'язберігаюча компетентність», на думку Н. В. Тамарської, проявляється у проведенні профілактичних заходів і застосуванні здоров'язберігаючих технологій людьми, що знають закономірності процесу здоров'язбереження [2].

А. Маркова здоров'язберігаючу компетентність трактує як здатність протистояти професійним деформаціям як складовим особистісної компетентності; здатність до індивідуального самозбереження, невіддатливість професійному старінню як складовій індивідуальної компетентності [8].

О. Іонова та Ю. Лукьянова пропонують розуміти здоров'язбереження в педагогічному аспекті як процес навчання й виховання, що не наносить прямої або опосередкованої шкоди здоров'ю учнів, створює безпечні й комфортні умови перебування дітей у школі, забезпечує індивідуальну освітню траєкторію дитини, запобігання стресів, перевантаження, втоми вихованців і тим самим сприяє збереженню й зміцненню здоров'я школярів [4].

Найбільш повними, з урахуванням сучасного розуміння поняття «компетентність», є тлумачення О. Антонової та Д. С. Вороніна.

В праці О. Антонової здоров'язберігаюча компетентність педагога пояснюється як інтегральна якість особистості, що базується на інтеграції знань і досвіду та виявляється в здатності готовності до діяльності щодо збереження здоров'я в освітньому середовищі [6]

Д. В. Воронін зазначає, що здоров'язбережувальна компетентність передбачає не тільки медично-валеологічну інформативність, але й застосування здобутих знань на практиці, володіння методиками зміцнення здоров'я й запобігання захворюванням. Формування у студентів спрямованості мислення на збереження й зміцнення здоров'я – невід'ємний компонент здоров'язберігаючої компетентності майбутніх фахівців [3].

Можна сказати, здоров'язбережуюча компетентність викладача професійної освіти – це не лише прагнення бути здоровим, прояв здатності будувати стосунки з навколишнім світом та прагнення жити за законами природовідповідності, а й рішучі дії для зацікавлення учнів власним способом життя.

Науковці виділяють три основні компоненти здоров'язбережуючої компетентності: когнітивний, особистістичний або емоційно-ціннісний та діяльнісний або практично-діяльнісний.

До когнітивного компоненту відноситься система знань і пізнавальних вмінь. Вона включає розуміння суті та змісту понять «здоров'я», «здоровий спосіб життя» та чинників, що впливають на них; усвідомлення значення «здоров'я» як загальнолюдської цінності; уміння аналізувати та оцінювати стан власного здоров'я та здоров'я оточуючих; уміння створювати умови для реалізації дієвого плану програми зі збереження власного здоров'я; знання основних характеристик здоров'язберігаючих технологій та інші.

Особистістичний або емоційно-ціннісний характеризується наявністю і проявами рис особистості, зумовлених характером діяльності з формування здорового способу свого життя та інших людей. Сюди можна віднести висока мотивація на виховання здоров'язберігаючих якостей учнів; переконаність в необхідності знань учням тощо.

Діяльнісний або практично-діяльнісний компонент передбачає здатність обґрунтовано виявляти та раціонально застосовувати шляхи і засоби для найбільш ефективного досягнення мети. Це володіння знаннями й уміннями, які формують у учнів дбайливе ставлення до здоров'я. [5, с. 33].

Формування знань, вмінь та навичок з використання здоров'язбережуючих технологій не можливе без реалізації чотирьох принципів, які є основою формування здоров'язбережуючих компетенцій. Т. Самусь класифікує їх як принципи природовідповідності, культуровідповідності, відповідності соціальним умовам та системності [7]

Для реалізації принципу природовідповідності система виховання обрана викладачем має відповідати готовності в учнів професійно-технічних навчальних закладів до здоров'язбереження. Недопустимим є перенавантаження процесу виховання та примусове освоєння фізичних, психофізіологічних, соціальних та духовно моральних цінностей.

Принцип культуровідповідності – це відповідність компонентів системи виховання готовності до здоров'язбереження учнів, майбутніх вчителів професійної освіти. Зазвичай, така система виховання базується на певних виховних традиціях тієї чи іншої культури.

Залучення студентів до реалізації здоров'язберігаючих технологій значно легше, якщо вона відповідає сучасним соціокультурним тенденціям.

Як і будь-який процес, формування здоров'язберігаючих компетентностей у майбутніх викладачів професійної освіти не можливе без методологічного та систематичного підходів до виховання готовності до здоров'язбереження у студентів, наявності різних джерел і рішучості в розвитку всіх елементів даної системи.

Висновок. Аналізуючи все вище сказане, можна зробити підсумок, що збереження здоров'я учнів професійно-технічних навчальних закладів є важливим завданням сучасної освіти, зокрема фахової підготовки майбутніх вчителів професійної освіти. Погіршення стану здоров'я молоді є причиною великої уваги до здоров'язберігаючих компетентностей, як до однієї з ключових. Відсутність загально визнаного визначення поняття «здоров'язберігаючі компетентності» та недостатня кількість досліджень з цього питання ускладнюють вирішення проблеми формування здоров'язберігаючих компетентностей майбутніх викладачів професійної освіти. Тож головним завданням на сьогодні є ставлення до здоров'я як однієї з найвищих життєвих цінностей та виховання такого ставлення в учнів професійно-технічних навчальних закладів.

Перелік використаної літератури:

1. Бондаренко Т. С. Визначення структури здоров'язберігаючої компетентності майбутніх вчителів біології / Т. С. Бондаренко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, 2012. – №1(19). – С. 214 – 223.
2. Братищенко І. В. Впровадження здоров'язбережувальних технологій у навчальному закладі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://teacherjournal.com.ua/> – Назва з екрану.
3. Воронін Д. Є. Здоров'язберігаюча компетентність студента в соціально-педагогічному аспекті / Д. Є. Воронін // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: Зб. наук. пр. за ред. Єрмакова С. С. – Харків: ХДАДМ (ХХП), 2006. – № 2. – С. 25 – 28.
4. Іонова О. М., Лукьянова Ю. С. Здоров'язбереження особистості як психолого-педагогічна проблема [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/ppmb/texts/2009-01/09iomppr.pdf – Назва з екрану.

5. Киричук О. В. Концепція виховання підростаючого покоління суверенної України / О. В. Киричук // Рідна школа. – 1995. – №5.
6. Кравченко Л. Вплив різнобічного фізичного виховання на розвиток фізичних і моральних якостей учнів / Л. Кравченко // Здоров'я та фізична культура. – 2009. – №9 (141).
7. Самусь Т. В. Аналіз педагогічних умов формування здоров'язбережувальних компетенцій майбутніх інженерів-педагогів / Т. В. Самусь // Молодий вчений. – 2014. – №7(10). – С. 167 – 169.
8. Шиян Б.М. Теорія і методика фізичного виховання школярів. – Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», – 2001. – Ч.2. – 248 с.

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧІ АСПЕКТИ СУЧАСНОГО УРОКУ

*Марченко Катерина Олександрівна
м. Полтава*

***Анотація.** Найцінніше, що може мати людина в житті, – це здоров'я. Виробити в дітей активну життєву позицію, зміцнити їх фізично, духовно та психічно – найважливіші завдання педагогів. Упровадження у навчальний процес здоров'язбережувальних технологій дозволяє досягнути позитивних змін у стані здоров'я дітей. Правильна організація навчання дає можливість запобігти перевантаженню і втомленості у школярів. Пропаганда здорового способу життя, прищеплення елементарних практичних навичок надання першої медичної допомоги допомагає дітям усвідомити важливість збереження здоров'я.*

***Ключові слова:** здоров'я, здоров'язбережувальні технології, здоров'язберігаюча спрямованість уроку, здоровий спосіб життя.*

На сучасному етапі людина, її життя і здоров'я визначаються як найвищі людські цінності, бо саме вони є показником цивілізованості суспільства, головним критерієм ефективності діяльності всіх його сфер.

Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Для України головною проблемою, яка пов'язана з майбутнім держави, є збереження і зміцнення здоров'я дітей та учнівської молоді.

За сучасними науковими підходами структурними складовими здоров'я визначено:

- фізичне здоров'я, що розглядається як поточний стан функціональних органів і систем організму;
- психічне здоров'я – стан психічної сфери людини, який характеризується загальним душевним комфортом, забезпечує адекватну регуляцію поведінки й обумовлений потребами біологічного і соціального характеру;
- соціальне здоров'я – система цінностей, настанов і мотивів поведінки в соціальному середовищі.

Поняття «здоров'язберігаючі технології» об'єднує в собі всі напрями діяльності загальноосвітнього закладу щодо формування, збереження та зміцнення здоров'я учнів. У ході розробки проекту вчителями ретельно опрацьована теоретична база.

Під здоров'язбережувальними технологіями вчені пропонують розуміти:

- сприятливі умови навчання дитини в школі (відсутність стресових ситуацій, адекватність вимог, методик навчання та виховання);
- оптимальну організацію навчального процесу (відповідно до вікових, статевих, індивідуальних особливостей та гігієнічних норм);
- повноцінний та раціонально організований руховий режим.

Впровадження здоров'язбережувальних освітніх технологій пов'язано з використанням медичних (медико-гігієнічних, фізкультурно-оздоровчих, лікувально-оздоровчих), соціально-адаптованих, екологічних здоров'язбережувальних технологій та технологій забезпечення безпеки життєдіяльності.

Основна роль у здоров'язбережувальній діяльності будь-якого освітнього закладу відводиться грамотній організації навчального процесу. Кожен педпрацівник повинен працювати за моделлю здоров'язбережувального середовища, найбільш значимими компонентами якої є:

- створення комфортних умов навчання (розклад уроків, перерв, режимні моменти);
- використання оздоровчих методик, які регулюють рухову активність, і прийомів реабілітації розумової і фізичної працездатності.